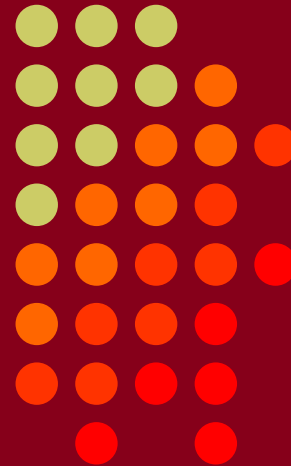


A helyreállító igazságszolgáltatás helyzete és lehetőségei Magyarországon

Előadó: dr. Fellegi Borbála

„A helyreállító igazságszolgáltatási szemlélet és módszerek
alkalmazásának társadalompolitikai dimenziói” c. regionális
konferencia

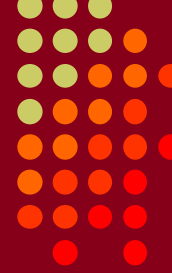
2010. 05. 19. Székesfehérvár





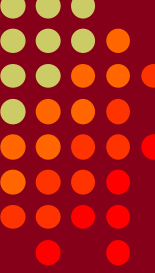
és súlyos bűncselekményekb

zakemberként mit es hogyan teszünk azért, hogy sérelmet okozó személyek (elkövetők, szabályszegők)



- valóban **megértsék** cselekményük következményét?
- hogy merjenek **aktív** és **felelős** lenni a (bűn)cselekményükre adott következményekkel szemben?
- számukra **láthatóvá** váljon a cselekményük **következménye**?
- hogy **jóvátételt** nyújthassanak a társadalomnak és közösségnek?
- hogy **lezárhassák** maguk mögött a múltjukat és új életet kezdhessenek?
- a körülöttük lévő családok ne a „rendszer ellenállói” hanem „**támogatói**” legyenek a reintegráció elősegítése érdekében?
- hogy egy olyan **támogató közösségbe** kerüljenek (vissza), amely segíti őket a normakövető életmód megtartásában?
- hogy a normakövető élet számukra valóban **motiváló** legyen, ne csak a szankciótól való félelem tartsa őket vissza?

A helyreállító (resztoratív) szemlélet meghatározása



A helyreállító igazságszolgáltatás a szabályszegés vagy bűncselekmény elkövetése következtében kialakult kár helyreállítását tűzi ki elsődleges célként.

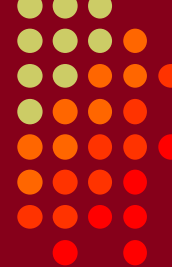
Alkalmazása során kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy a bűncselekmény által érintett személyek és közösségek tagjai közvetlenül is részt vegyenek a káreseményre adott válaszok (szankciók) kidolgozásában.

Így az érintett áldozatok, elkövetők és a hozzájuk tartozó közösségek mind anyagi érdekei, mind érzelmi szükségletei tükröződhetnek a konfliktusmegoldás során.



Büntető igazságszolgáltatás	Helyreállító igazságszolgáltatás
- a bűncselekményt az Állam elleni tettnek tekinti	- a bűncselekményt személyek közötti konfliktusként értelmezi
- az igazság érdekében az Állam képviseli a büntetést/felelősségre-vonást	- az igazságszolgáltatás közvetlenül bevonja az áldozatokat, elkövetőket és a hozzájuk tartozó közösség tagjait, hogy együtt dolgozzák ki a helyreállítás menetét/módját
- legfőbb célja, hogy az elkövető „megkapja, amit megérdemel”	- legfőbb célja az áldozatok szükségleteinek kielégítése, valamint az elkövető felelősségvállalása a kár helyreállításában
- 3 fő kérdése: 1. Milyen szabályt/törvényt szegtek meg? 2. Ki követte el? 3. Mit érdemel érte?	- 3 fő kérdése: 1. Ki(k) sérült(ek)? 2. Mik a szükségletei(k)? 3. Ezek kielégítése kinek a kötelessége?

A helyreállító “attitűd”



Hogyan válaszolunk a normaszegésre?

K
O
N
T
R
O
L
L

ELLEN

VELE

Büntető

Resztoratív

NINCS

NEKI

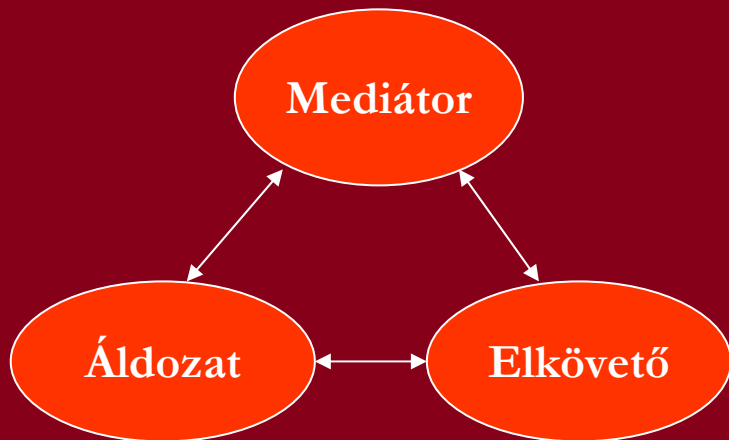
Elhanyagoló

Megengedő

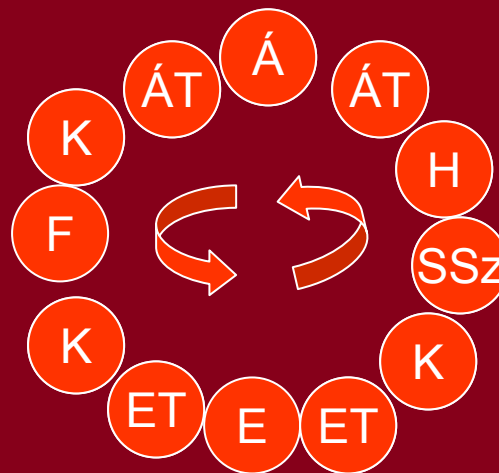
T Á M O G A T Á S

A helyreállító igazságszolgáltatás főbb módszerei

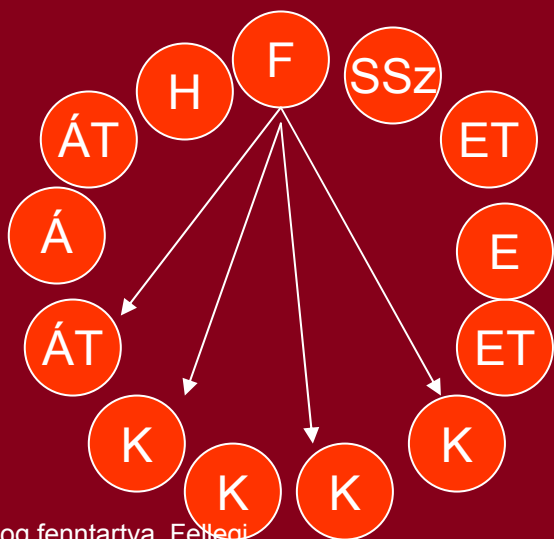
Sértett-elkövető mediáció



Körök (ítélő, békítő)

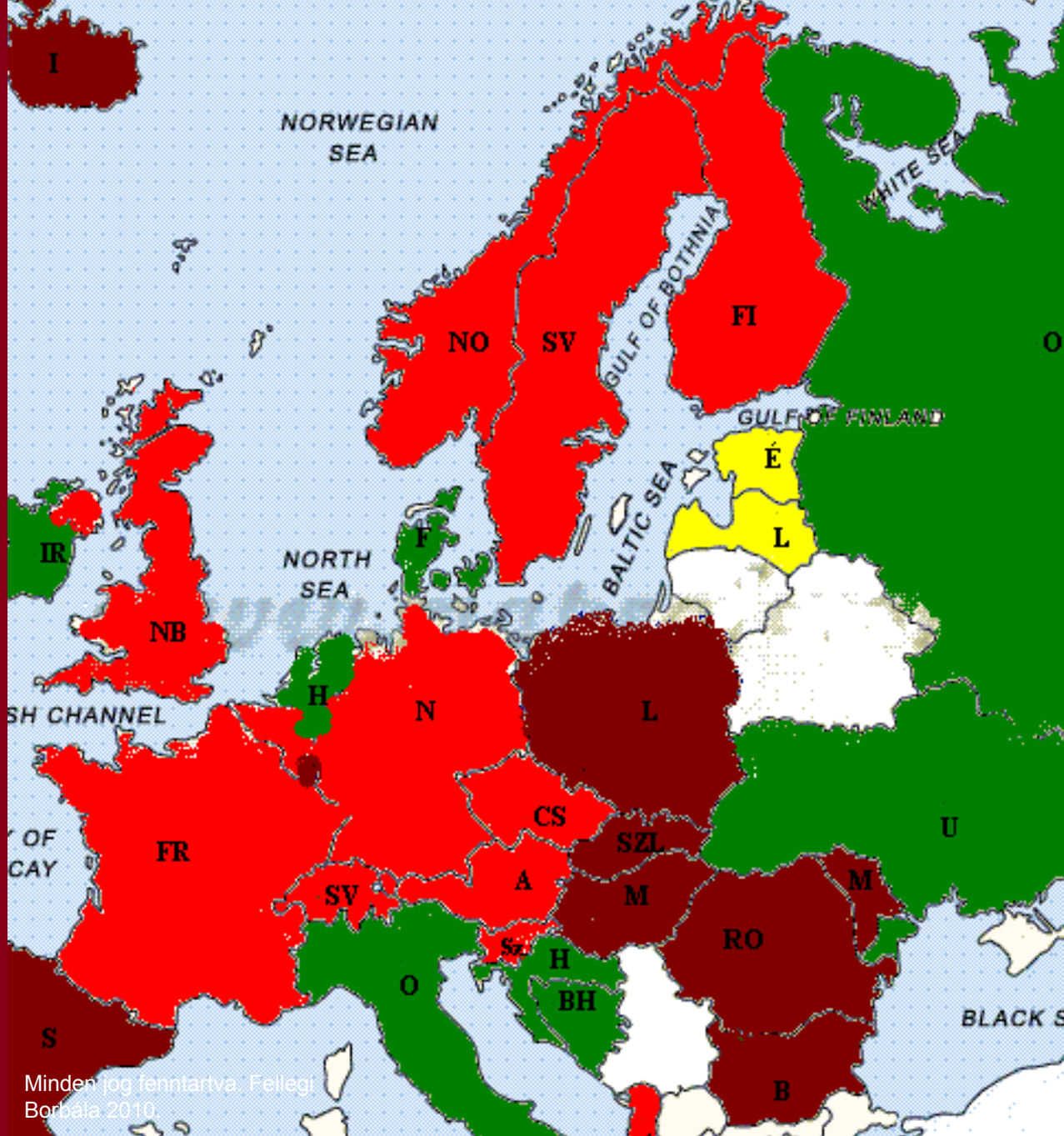


F: Facilitátor
Á: Áldozat
E: Elkövető
ET: e.támogatója
ÁT: á.támogatója
H: hatáság
SSz: segítő
szakember
K: közösség
egyéb tagja



Konferencia-modell

- Helyreállító igazságszolgáltatási konf.
- Családi csoportkonferencia (privát idő!)



A helyreállító igazságszolgáltatás:

■ jogszabályilag részletesen szabályozott, alkalmazása jelentősen elterjedt

■ jogszabályilag szabályozott, de alkalmazása csekély mértékű

■ alkalmazására nincs külön jogszabályi háttér, de más törvények impliciten lehetővé teszik a gyakorlatot (ált. kisebb projektek, pilot programok keretén belül valósul meg)

■ jogszabályi háttéréről tervezett, de még nem vagy csak nagyon minimális mértékben elérhető.

Közös elemek és sztenderdek I.



- Önkéntesség
- Azonos hangsúly az áldozatok, elkövetők és a közösség szükségletein (materiális, szimbolikus)
- Az érintett felek közvetlen részvétele (konfrontáció)
 - Közös megbeszélés 1.) az eset körülményeiről, az elkövetéshez vezető szempontokról; 2.) a helyreállítás módjáról 3.) a jövőbeni elkövetés megelőzésének módjáról
- Lehetőség arra, hogy az elkövető önkéntes ajánlásaival jóvá tegye az okozott kárt → aktív felelősségvállalás
- Támogatók bevonása

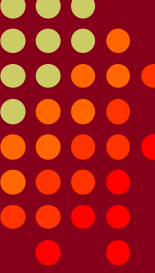
Közös elemek és sztenderdek II.



- Pártatlan, semleges facilitátor/mediátor
- Megfelelően képzett facilitátor/mediátor
- Titoktartás
- Felek teljeskörű tájékoztatása, választási lehetőség számukra
- Kockázat-felmérés
- Elkövető felelősségvállalása
- Áldozatok „kapacitálásának” elkerülése
- Alapos előkészítés és utánkövetés
- Minden szereplő véleményének figyelembevétele
- Minden érintett bevonása
- A megállapodás mindenki megállapodása legyen
- Együttműködés az intézményrendszer egyéb szolgálataival

a Youth Justice Board's (2001) és az EK Belügyminisztériumának (2003) sztenderdjei alapján, ÉK

A helyreállító modellek szakaszai



- Esetküldés
- Előkészítés
- Találkozó
- Utánkövetés

Néhány kutatási adat



- Sherman – Strang jelentés (2007): **visszaesési ráta csökkenése**, leginkább erőszakos és vagyon elleni bűncselekmények esetén, súlyos cselekmények esetén nagyobb hatás [EK]
- 15-20%-os csökkenés a **visszaesési rátában** (Garth – Lind, 2002) [New Zealand]
- 38% csökkenés erőszakos bcs-t elkövető fk-ak visszaesési rátájában (Sherman, 2000) [EK]
- **Elégedettségi ráta** 90% feletti (pl. Moore – O’Connel, 1994) [USA]
- **Bűnözéstől való félelem** csökkenése (Umbreit, 1994) [USA]
- **Megállapodás** megkötése 70-90%-ban (pl. Umbreit – Coates, 2001; McCold, 2003)[USA]
- **Megállapodás betartása** 80-95% között (pl. Moore – Forsythe, 1995; Braithwaite, 2002) [Australia]
- **Büntető szemlélet** a lakosságban és a szakemberek körében (Sessar, 1992; Weitekamp, 2000) [Germany]
- **Költség-haszon elemzések:** 705 € megtakarítás/eset (Aaltonen) [Finland]

Magyarországi jogalkalmazók attitűdjei a helyreállító igazságszolgáltatás iránt



MOTIVÁCIÓK:

- Áldozatok szükségletei
- Hatékony együttműködés a felek és a hatóságok között
- Az „ideális” szankciók és a resztoratív elemek kompatibilitása
- Procedurális szempontok: párbeszéd, felek informálása, érzelmek, pedagógia, „humánus”, egyéniesítés
- Felek számára a döntés kiadása!
 - Ha a jogi garanciák biztosítottak
- Közösségi szankciók preferálása
- A rendszert rugalmasabbá teszi, elmozdítja a hivatalnokiból a szolgáltató jelleg felé
- Előítéletek csökkentése
- Bizalom a pártfogói rendszerben
- Speciális funkció a fiatalok számára

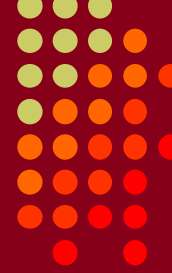
Magyarországi jogalkalmazók attitűdjei a helyreállító igazságszolgáltatás iránt



AGGÁLYOK:

- Áldozatok félelme
- Kivetítés: „én nyitott lennék, de ők biztosan nem”
- Diverzió = következménynélküliség?
- Garanciák: alapvető jogok, őszinteség, újbóli áldozattá válás, önkéntesség
- Általánosítás → szkepszis, büntetésben való hit
- Igazságszolgáltatás kiterjedése
- Bonyolult eljárás, adminisztráció, diszkréció-alkalmazás kapcsán az iránymutatás hiánya
- Állampolgári öntudatosság hiánya
- Szervezeti korlátok (erőforrások, infrastruktúra, képzés, rutinizálódás, ismeret-hiány)
- „Fizet és megússza?” - dilemma
- Ügyvédek mediátorként

Attitűdök



	Önértékelő	Tanár	Filozófus	Hivatalnok
Fókusz	„önmagam”	„a személyiség fejlődése”	„a világ”	„az eljárás és a rendszer”
Eljárás/ humánus	Humánus	Humánus	Humánus	Eljárás
Szankcionálás oka	Felek megnyugodjanak	Reszocializálja az elkövetőt	Jogépség helyreálljon	Törvény szükségessé teszi
Mediációval kapcsolatban	Pozitív	Pozitív	Pozitív	Negatív

További szempontok:

Mikro-makro szint, emberkép, világkép, érzelmek/racionalitás, individualizáló/generalizáló, önkritika, rendszerkritika, magabiztosság, változ(tat)ásban való hit, stílus, szankcionálás oka, büntetésben való hit

A resztoratív szemléletű megközelítés lehetőségei Magyarországon

Súlyos

Formális

Enyhe

CsCsK és mediációs
kísérleti programok

El-
zárás

Büntetés
+
jóvátétel

Büntetőügyi
mediáció

Büntetőügyi
mediáció

Resztoratív elterelés
Pl. mediáció

-Családi mediáció
- CsCSK
- Helyreállító ig.sz. és
mediáció az iskolákban
- Közösségi mediáció
- Közösségi bűnmegelőzés

Konfliktuskezelési kultúra
Társadalmi szintű bűnmegelőzés
(család, iskola, közösségek)

Informális

Alkalmazások Magyarországon



- Községek – (Partners Hungary, Községi Szolgáltatások Alapítványa Magyarország, Foresee Kutatócsoport, Konszenzus Alapítvány)
- Gyermek- és családvédelem (Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, Községi Szolgáltatások Alapítványa Magyarország, SOS Gyermekfalu)
- Oktatás (Oktatásügyi Közvetítői Szolgálat, Zöld Kakas Líceum, PAKK Program)
- Bűnmegelőzés (OBmB-s projektek)
- Büntetőeljárás (IH)
- Büntetés-végrehajtás (Balassagyarmat, Debreceni, Rákospalotai Javítóintézet, Börtöntársaság, utógondozó

pf-k)



RŐSSÉGEK

Országosan egységes, stabil jogi és
 intézményi háttér
 Civil – állam – nemzetközi
 együttműködések
 Minősegbiztosítás
 Fk-ak és felnőttek számára is és súlyos
 üncselekményekben is elérhető mediáció
 Magas esetszám

LEHETŐSÉGEK

- Értékelő kutatások, hatásvizsgálatok
- az alternatív vitarendezés kihatása más
területekre
- Interdiszciplináris teamek
- Támogató nemzetközi kapcs-ok
- A „konfliktuskezelési krízis” okozta
szükség

GYENGESÉGEK

Előkészület hiánya a jogi és int-i fejlesztés
 ott
 Túlszabályozás, indokolatlan esetkizárások
 Anyagi fókusz
 Eljogiasodás
 Társadalmi és jogalkalmazói ismerethiány,
 izalomhiány

FÉLELMEK

- A indokolt fejlesztések elmaradása
- Kiszámíthatatlan jogi változások,
bizonytalanság
- Ismerethiány, szemléletbeli ellenállás
- Erőforráshiány, hatalmi játszmák
- Rutinizálódás
- minősegbiztosítás elsikkadása
- Populista politika és média

biztonságérzet;

önbizalom, pozitív énkép;

felelősségvállalás;

őszinteség;

a saját szükségletek feltárásának

képessége;

nyílt érdekartikuláció a vállalkozásnak

megfelelően;

önbizalomra való képesség;

közösségérzet;

isztele, a másik elismerése;

örökdés egymás iránt;

a másik oldal szempontjainak

meghallgatása és meghallása;

•a konfrontáció és támogatás

•(befogadás) együttes képviselése;

•belátásra és tanulásra való ösztönzés;

•esély felkínálása a jóvátételre;

•kommunikációs készségek;

•hit a nyerő–nyerő kimenetel

fontosságában;

önbizalom a külső és független

engedésére;

komunikáció;

értékelésre és visszajelzésre

•a gyakorlat során a mögöttes elvekre való

folyamatos reflexió;

•az egyéni és önkéntes vállalkások

**... és ezen elvek
megvalósulnak-e
saját szakmai életünkben?**

KONKLÚZIÓ 3 PONTBAN



1. A mediáció csak egy lehetséges technika a helyreállító igazságszolgáltatás ernyője alatt.
2. A mediáció jogintézményének működési elvein és gyakorlatán túl szükséges felismerni mindazon társadalompolitikai és büntetőpolitikai motivációkat, amelyek elősegíthetik helyreállító szemlélet széleskörű alkalmazását.
3. Az oktatási, szociális és igazságszolgáltatási rendszer szakembereinek egyaránt felelősségük van abban, hogy - lehetőségeik szerint – támogatni tudják a resztoratív elvek és gyakorlatok minél szélesebb körű elterjedését az oktatási, szociális és igazságügyi intézményrendszer valamennyi szintjén.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Fellegi Borbála

Borbala@fellegi.hu

www.fellegi.hu

